תורה אור

שקולה כשתים ומאי ניהו ע"ז דכתיב °כי שתים רעות עשה עמי אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארות נשברים וכתיב בהו °כי עברו איי כתיים וראו וקדר שלחו והתבוננו מאד וגו' ההימיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלא יועיל" תנא כותיים עובדים לאש וקדריים עובדין למים ואע"פ שיודעים שהמים מכבין את האש לא המירו אלהיהם ועמי המיר *כבודי בלא יועיל וא"ל רב נחמן לר' יצחק מ"ד °ויהי כאשר זקן שמואל ומי סיב שמואל כולי האי והא בר נ"ב הוה דאמר מר *מת בנ"ב שנה זהו מיתתו של שמואל הרמתי? א"ל הכי א"ר יוחנן *זקנה קפצה עליו דכתיב °נחמתי כי המלכתי את שאול אמר לפניו רבש"ע שקלתני כמשה ואהרן *דכתיב °משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו מה משה ואהרן לא בטלו מעשה ידיהם בחייהם אף אני לא יתבטל מעשה ידי בחיי, אמר הקב"ה היכי אעביד לימות שאול לא קא שביק שמואל, לימות שמואל, אדזוטר מרנני אבתריה לא לימות שאול ולא לימות שמואל כבר הגיעה מלכות דוד *ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא אמר הקב"ה אקפיץ עליו זקנה היינו דכתיב °ושאול יושב בגבעה תחת האשל ברמה *וכי מה ענין גבעה אצל רמה אלא לומר לך מי גרם לשאול שישב בגבעה שתי שנים ומחצה תפלתו של שמואל הרמתי, ומי מידחי גברא מקמי גברא? אין דא"ר שמואל בר נחמני א"ר (*יוחנן) מ"ד °על כן חצבתי בנביאים הרגתים באמרי פי במעשיהם לא נאמר אלא באמרי פי אלמא מידחי גברא מקמי גברא; רב נחמן ור' יצחק הוו יתבי בסעודתא א"ל רב נחמן לר' יצחק לימא מר מילתא א"ל הכי א"ר יוחנן אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה, בתר דסעוד א"ל הכי א"ר יוחנן יעקב אבינו לא מת, א"ל וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא? א"ל מקרא אני דורש שנאמר °ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים" מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים; א"ר יצחק *כל האומר רחב רחב מיד נקרי א"ל רב נחמן אנא אמינא ולא איכפת לי א"ל כי קאמינא ביודעה ובמכירה, *(ובמזכיר את שמה) כי הוו מיפטרי מהדדי א"ל ליברכן מר אמר ליה אמשול לך משל למה"ד לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב ועיף וצמא ומצא אילן שפירותיו מתוקין וצילו נאה ואמת המים עוברת תחתיו אכל מפירותיו ושתה ממימיו וישב בצילו וכשביקש לילך אמר אילן אילן במה אברכך אם אומר לך שיהו פירותיך מתוקין הרי פירותיך מתוקין, שיהא צילך נאה הרי צילך נאה, שתהא אמת המים עוברת תחתיך הרי אמת המים עוברת תחתיך, אלא יהי רצון שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו

ירמיה ב · שם · ש"א ח · ש"א טו · תהלים צט · ש"א כב · הושע ו · ירמיה ל

שקולה כשתים · דכותיים וקדריים כדמפרש שהרעו משניהן לא הבינו מהן דכותיים וקדרים (א) אע"פ שיראתם פחותה לא רצו להמיר ועמי המירו באחר ולא עוד אלא בלא יועיל: **והאמר מר** · במועד קטן (דף כח·) זו מיתתו של שמואל הרמתי (ב) ולא כרת היא במסכת שמחות (פ"ג) מפרש מת בכך שנים זו היא מיתת כרת בכך וכך זו היא מיתת אסכרה: **ימיו של שמואל נ"ב שנה** · דכתיב עד יגמל הנער וגו' דשיבירי"ר בלע"ז וכ"ד חדשים נקרא תינוק וכתיב (שמואל א א) וישב שם עד עולם עולמו של לוי חמשים שנה שנאמר (במדבר ח) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה (*בבכורות) ירושלמי ובסדר עולם תמצא כשני דפין תוספת על זה: **קפצה** · הלבין שערו: **נחמתי** · ורצה הקב"ה להורגו מיד: **שקלתני כמשה ואהרן דכתיב משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו וגו'** · שוין הן: **מעשה ידיהן** · יהושע אף הוא היה תלמידו של אהרן כדאמרי' בעירובין (דף נד:) יצא משה ושנה להן אהרן פירקו: **כי זוטר** · בחור: **מרנני כולי עלמא אבתריה** · דאמרי מדמית זוטר שמא ח"ו עבירה היתה בו: **וכי מה ענין גבעה בנימין אצל רמה** · בהר אפרים: **שישב ב' שנים ומחצה** · כדמפרש בסדר עולם שמלך מחלית שנת עשתי עשרה ושנים עשרה ושלשה עשר ושמואל מת בתוך שנת שלש עשרה לסוף שמונה חדשים: **מי מידחי גברא כו'** · לאידחי שמואל מקמי דוד: **במעשיהם לא נאמר** · דמשמע בעבור חטא: **אלא באמרי פי** · מפני דבר שגזרתי כגון האי מעשה דשמואל: **שמא יקדים קנה** · כשיוציא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו המאכל ומסתכן ולפיכך לא אומר לך כלום מאכל ומשתה הולך דרך הושט: **ה"ג לימא לן מר מידי** · ולא גרסינן חד לחבריה: **לא מת** · אלא חי הוא לעולם: **בכדי** · וכי בחנם ספדו ספדיא וחנטו חנטיא דכתיב ביה (בראשית נ) ויחנטו (אותו) ויספדו (לו): **מקרא אני דורש** · והאי דחנטו חנטיא סבורים היו שמת: **מה זרעו בחיים** · כשהוא מקבץ את ישראל מארץ שבים החיים הוא מקבץ שהן בשבי שהמתים אינן בשבי: **אף הוא בחיים** · שיביאנו בגולה כדי לגאול את בניו לעיניו כמו שמצינו במצרים וירא ישראל וגו' ודרשינן ישראל סבא ודחנטו חנטיא נדמה להם שמת אבל חי היה: **כל האומר רחב רחב מיד נקרי** · נעשה בעל קרי: **לא איכפת לי** · איני חושש: **ביודעה** · היינו נמי מכירה: **כי הוה מיפטר** · רב נחמן מרב יצחק: **וצילו נאה** · שזה צריך לאדם עייף לנוח תחתיו: **ופירותיו מתוקין** · לרעב: **ואמת המים** · לצמא:

ומי סיב שמואל והא בר נ"ב שנין הוה וכו' · ועתה (*אפי') חיי שמואל נ"ב שנה שהרי בשנה ראשונה שהיה עלי ממונה לכ"ג נולד שמואל כדכתיב (שמואל א א) ועלי יושב כלומר אותו יום נתיישב ונתמנה ועלי היה נביא ושופט ארבעים שנה כדמפרש בקרא ושמואל היה נביא ושופט י' שנים קודם מלכות שאול כדאיתא בסדר עולם נמצא שהיה שמואל בן מ"ט שנה כשפסק מלהיות שופט וחצי שנה שבשנה ראשונה שהיה עלי נביא נולד ותרתין שנין ופלגא דשאול המלך הרי נ"ב שנין ולהכי קא פריך ומי סיב ומורי ש"י חשיב הני ארבעים שנה דעלי קודם שנשבה הארון ובאותו יום שנשבה מת כדכתיב ויהי כהזכירו ארון האלהים ויפול אחורנית ותשבר מפרקתו וגו' והארון היה בבית אבינדב בגבעה עשרים שנה כדכתיב (שמואל א ז) וירבו הימים ויהיו עשרים שנה וינהו כל בית ישראל אחרי ה' ומיד כשמלך דוד בירושלים דהיינו לאחר כשמלך בחברון שבע שנים ומחצה הביאו לשם לא וחשוב ארבעים שחיה עלי עם עשרים שנה שהיה הארון בבית אבינדב הייתו ששים נמצא שהיה ששים שנה משנולד שמואל עד שבא הארון בירושלים אע"ג דנולד בשנה הראשונה א"כ נכי לפחות חצי שנה *דהריון אותן שבעה חדשים (ג)היה הארון בשדה פלשתים דלא קא חשיב ומלי' להנהו דשעת הריון נמצא שהיה שמונה שנים ממיתת שמואל עד שבא הארון לירושלים שהרי היה ששה חדשים ממיתת שמואל קודם שמשחו דוד למלך בחברון ומלך שם שבע שנים ומחצה ומיד מלך בירושלים והביא הארון ועתה הסר שמונה שנים מן ששים שנים שהיה משנולד שמואל עד הבאת הארון ונשאר נ"ב שנים: **יעקב** אבינו לא מת · וכן משמע (ד) אדכתיב "ויגוע" ולא כתיב "וימת" כדמפרש בסוטה (דף יג·) גבי מעשה דחושים:

ביודעה ומכירה קאמינא · פי' "ביודעה" שבא עליה "ומכירה" שראה אותה:

מלקוש

[צ"ל מיתת כרת]

[צ"ל בכורים פ"ב ע"ש]

[צ"ל כבודו]

מו"ק כח.

[שבת קנג.]

[עמ"ש תוס' גיטין סח. ד"ה וכתיב]

[ברכות מח: וש"נ]

[תוספתא דסוטה פי"א]

[צ"ל יונתן]

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שקולה כו'. נ"ב מלבושרש"י משמע שהיה. גורם כותיים עובדים למים וקדרייםעובדין לאש וכ"ה בילקוט ע"ש: (ב) ד"ה והאמר מר כו' של שמואל הרמתי כרת היא במס' שמחות מפרש מת בכך וכך שנים כו' כנ"ל ותיבת ולא נמחק: (ג) תוס' ד"ה ומי כו' אותן שבעה חדשים שהיה הארון כו' דשעת הריון ונמצא שהיו שמונה: (ד) ד"ה יעקב כו' וכן משמע מדכתיב ויגוע:

אני ה' דברתי ועשיתי. והפיצותי אותך בגוים וזריתיך בארצות והתימותי טומאתך ממך ונחלת בך לעיני גוים וידעת כי אני ה'. א"ל הכי אמר ר' יוחנן עבירה אחת שיש בה שתי רעות ומאי ניהו ע"ז שנאמר כי שתים רעות עשה עמי אותי עזבו והלכו אל הגלולים כי עברו איי כתים גו' עד ועמי המיר כבודו בלא יועיל. ותוב בעא מיניה כתיב ויהי כי זקן שמואל מי קא סיב כולי האי והאמר מר במסכת מועד במשקין מת בן חמשים שנה זו היא מיתתו של שמואל הרמתי א"ל הכי אמר ר' יוחנן זקנה הקפיץ הקב"ה עליו שנאמר (ויהי כי זקן שמואל) נחמתי כי המלכתי את שאול למלך. ויחר לשמואל ויזעק אל ה' כל הלילה אמר לפניו רבש"ע שקלתני כמשה ואהרן כו'. עד מי גרם לשאול לישב שתי שנים ומחצה בגבעה תפלתו של שמואל הרמתי. וכי מידחי גברא מקמי גברא אין שנאמר חצבתי בנביאים הרגתים באמרי פי במעשיהם לא נאמר אלא באמרי פי אלמא מדחי גברא מקמי גברא. אין אומרים דבר הלכה בסעודה שמא יקדים קנה לושט. ויבא לידי סכנה (ותתקל הסעודה) בתר דסעיד א"ל הכי אמר ר' יוחנן יעקב אבינו לא מת שנאמר כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים וגו' מקיש יעקב לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים.

◆

רבינו גרשום

ע"א עשרים ושש עבירות כתיבי באותה פרשה התשפט התשפט: ומאי ניהו ע"ז דכתיב פן תשחיתון ועשיתם פסל ואמר כל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה וע"ז. ע"א. מאי ניהו ע"ז כלומר כשהוא עובד הני תרי ע"ז דקדריים וכותיים ומנלן דהאי קרא כי שתים רעות משמע ע"ז כתיב הכא כו': לא בטלו מעשה ידיהן בחייהן. משכן: מרנני כל עם אבתריה. דאמרי לפי שחטא מת בחור. קפצה עליו זקנה דלא רנני עליה דסבר זקן הוא. אלא באמרי פי כגון שמואל: ביודעה ומכירה: שמורה הבריות לפי שהוא ספר הראשון: שיורד בנחת כמו עושה הוראה לבניו בנחת: ששוטף את הערנות. דמשמע יורה כחץ: שמפיל אילנות. דמשמע *) מתחך מלקושה: סקאין. צלצל: שמל קשיותן. שכשאינו יורה מתענין ומתפללין: או אינו יורה אלא בכסליו: בעתו. היינו י"ז במרחשון: בבירה גרסינן. עד שיגיע ר"ח כסליו כדאמר דאין מתענין אלא עד השׁ לישית שאינה

*) אולי צ"ל דכן משמע לשון מלקוש.

נושא
מהו פירוש הפסוק "ויהי כאשר זקן שמואל" — וכי שמואל היה זקן — הרי הוא נפטר בשיבה רק בן נ"ב שנה

מבנה △
שלבים בשיקולים של הקב"ה לגבי שמואל ושאול

נושא
ברכת ר' יצחק לר"נ:
"אילן אילן..."